

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Druk: Drukkerij „Steenbergen“, Slotlaan 220, Zeist

G. VAN DEN BRINK — ZWOLLE

Portret van een Kerk¹⁾

(Handelingen 11 : 19-30; 12 : 24-14 : 3)

We tobben vandaag met een diepe neerslachtigheid ten aanzien van de Kerk. Wie Kerk zegt, denkt aan scheuringen, lege banken, vermoeide dominees, god-is-dood-theologie, problemen over horizontaal-verticaal, aan moeiten, moeiten en nog eens moeiten.

Veel mensen zien het niet meer zitten met de kerk. Mag ik proberen voor u — in deze algemene kerkmalaise — het portret te tekenen van een kerk, die echt bestaan heeft, een kleine 2000 jaar geleden? Een kerk, zoals ze ook echt bestaan kan vandaag, omdat Jezus Christus leeft! Ik bedoel de kerk van Antiochië in Noord-Syrië.

Het eerste wat ik u van deze fijne gemeente mag zeggen is, dat ze bijzonder gemengd is. Ze bestaat uit Christenen, uit Joden en uit Christenen uit de heidenen.

Er zijn namelijk Joden gekomen, die de Here Jezus Christus verkondigen aan Joden. Deze mensen zijn geweldige evangelisten, maar ze zijn ietwat beperkt. Ze komen uit Jeruzalem en kunnen zich de christelijke kerk alleen maar voorstellen als een Joods-Christelijke kerk. Zodoende hebben ze nog niet de volledige ruimte voor hun evangelie. Maar hun boodschap wordt gezegd! Er ontstaat in de wereldstad Antiochië een Joods-Christelijke gemeente, waar men de Here Jezus dient naar Joods patroon. Men bidt er de Joodse gebeden; zingt er Joodse psalmen; houdt zich nog aan Joodse reinheidswetten; aan de Joodse sabbath en de Joodse besnijdenis. Heel de liturgie voor de Here Jezus draagt een Joodse kleur.

Dan zijn er ineens anderen. Oók Joden! Maar zij zijn opgegroeid in de diaspora, in de wijde Griekse wereld. En dat blijkt geen nadeel te zijn. Zij grijpen de moed om de Here Jezus te brengen tot de heidenen als de Redder der wereld. Zij zeggen (met Jesaja) tot de volkeren: uw Heiland komt tot u! En: Zie hier is uw God!

En deze prediking wordt buitengewoon gezegend. De hand des Heren was met hen, zegt Lucas, zodat een groot aantal tot geloof kwam en zich tot de Here bekeerde. En dan ontstaat een gemeente die niet-Joods van karakter is, géén reinheidswetten onderhoudt en géén besnijdenis en géén sabbath.

En nu is het wonderlijke dit: deze gemeenten, deze Joods-Christelijke en deze heiden-Christelijke zijn van meet af-aan wezenlijk één. Ze vormen, hoe verschillend ook, één Lichaam en dat zonder samenspreking of deputane of zo! En dit geeft geen enkel probleem. Althans de eerste tijd niet!

Vindt u dat niet ongelooflijk?

Ik kan me zoiets haast niet voorstellen, vandaag! Denk u eens in, dat wij ergens een kerk hadden, waarin de broeders van elkaar verschilden in dag van samenkomst en in zoiets als de besnijdenis!

Zo'n kerk zou ondergaan in de spanningen!

En hoe komt het, dat het in Antiochië wél goed gaat?

Dat komt omdat de mensen daar vol zijn van de Here Jezus!

¹⁾ Radiotoespraak, gehouden voor de NCRV-microfoon op maandag 2 oktober j.l.

De Christenen uit de Joden dienen Hem naar Joods patroon. Maar dat is niet wezenlijk!!

De Christenen uit de heidenen dienen Hem naar een niet-Joods patroon. Maar ook dat is niet wezenlijk!!

Wezenlijk is, dat al deze broeders en zusters verrukt zijn van onze Here Jezus Christus en dat ze vol zijn van wat Hij gezegd en gedaan heeft, van Zijn dood en opstanding en Zijn hemelvaart en dat ze vurig uitzien naar Zijn wederkomst! Dat is kerk-zijn mensen.

Het is: van Christus zijn!

Mag ik nu iets zeggen van de predikanten van deze kerk?

De eerste heet Barnabas.

Zijn entree in deze gemeente is groots!

Als hij binnenkomt is het de eerste keer, dat hij met zo'n gemengde gemeente kennismaat.

Ik kan me voorstellen, dat de schrik hem om het hart slaat, bij het zien van zo grote verschillen. En dat hij zegt: O mensen, wat nemen jullie een risico's! En dat hij tegen de Grieken zegt: Jullie moeten toch een beetje naar je Joodse broeders toe! En tegen de Joden: Denk een beetje aan de Grieken! Anders komt er nog eens een scheuring van!

Maar zo reageert Barnabas in het geheel niet!

Hij is namelijk een flink man, vol van de Heilige Geest en van geloof.

Dáárom durft hij deze totaal nieuwe situatie aan!

Hij reageert primair met grote blijdschap en zegt: O broeders, wat is de Here genadig voor u geweest!

En als hij dan gaat preken komt er geen woord over de wet; ook geen woord over voorzichtigheid. Alleen maar over de Here! Hij zegt: Broeders, nu u de Here aangenomen hebt, komt het er op aan Hem trouw te blijven! En deze preek houdt hij én in Joodse én in Griekse kring! Hij predikt de Christus!

Voor de gehele gemeente.

De tweede man heet Saulus.

Hij is de man die als goddeloze gerechtigheid is en als vijand in zijn kraag is gegrepen en door de overmachtige liefde van God eenvoudig tot vriend is gemaakt. En hij roept nu overal het heugelijke nieuws rond, dat een mens geen vriend van God wordt door goede werken of humaniteit, maar alleen door het geloof in Jezus Christus: sola gratia, alleen uit genade!

Dit is een getrouw woord, zegt hij, en alle aanneming waard, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is om zondaren te behouden onder welke ik de voor naamste ben.

Wij nu gerechtvaardigd door het geloof, hebben vrede met God, door onze Here Jezus Christus.

Dat is de man en dat is zijn preek!

Het derde dat ik van deze gemeente mag zeggen is dat de mensen dáár voor het eerst christenen genoemd werden.

Als er een paar leden van de gemeente kwamen aangelopen zeiden de buitenstaanders: „Kijk, daar heb je weer een paar van die Christus-mensen“. En dan deed het er niet toe of het christenen waren uit de Joden, of christenen uit de heidenen. Ze stonden allen, zonder onderscheid, bekend als het volkje van de Gezalfde. Dát was blijkbaar karakteristiek voor hen en als zódanig vielen ze op, ongeacht hun liturgische vormgeving aan de dienst van Christus. HIJ is hun één en hun alles geweest. Deze mensen aten in Christus en ze dronken in Christus. Ze waren gastvrij in Christus. Ze leden smart en ontbering in Christus. En in Christus staken ze hun handen uit naar het vuile werk. In Christus leefden ze en in Christus ontsliepen ze. En in leven en sterven wisten ze zich het eigendom van Hem, die hen had liefgehad.

En de buitenstaanders, die zo ontzaglijk scherp zien wat bij ons wezenlijk en niet wezenlijk is, zeiden: Deze mensen zijn Christus-mensen! Vandaag zouden ze zeggen: Maar dié man is een echte Christen. Dat kun je zien!

Het vierde en laatste wat ik van deze gemeente zeggen mag, is dat ze niet introvert was. Deze mensen vormden geen vroomheidscoterietje, maar ze waren hevig betrokken op de nood van kerk en wereld. Deze mensen zijn barmhartig en missionair, sterk in de liefde en in de zending.

Er treden op een gegeven moment profeten op, die een hongersnood aankondigen. En dan gaan deze christenen niet hamsteren maar offeren voor de arme broeders op de kalkrotsen van Juda. En ze sturen er dan hun beide predikanten met hun liefdegaven op uit. Intussen groeit de kerk maar door, omdat deze gemeente niet rijk is in haar dominees, maar in Christus. En als de beide predikanten terugkomen, gaan de broeders broeden op de wereldzending. Het heil moet toch verder? De volkeren moeten immers komen tot het Licht? En de dag van het oordeel is immers aanstaande? En dan bidden ze en er komt een oproep van de Heilige Geest en dan zenden de broeders de beide predikers aan wie ze zoveel te danken hebben vrolijk weg naar de einden der aarde.

En dat is dan het portret van een prachtige gemeente.

En Jezus Christus maakt ook vandaag zulke gemeenten.

En ook wij kunnen op deze manier Kerk zijn, als we de moed maar hebben om de oproep tot bekering, die wij zo graag klaar houden voor de wereld, eerst tot onszelf te laten komen.

Misschien las u de roman van Miklos Batori over de eerste Christelijke Kerk. Hij vertelt (en ik denk, dat het werkelijk zo gegaan is!), dat de eerste christenen bij elkaar in en uit liepen met het nieuwste woord van Jezus, met de laatste preek, met een nieuwe gelijkenis, met een tot nu toe niet eerder gehoord

verhaal. Heb je gehoord wat Petrus nu weer van Hem verteld heeft? Heb je al gehoord wat Hij in Kapernaüm heeft gedaan? En zo werd de Here Jezus levend in de gemeente in Zijn Woord dat gememoreerd en telkens doorverteld werd en dat steeds nieuwe verrassingen bracht.

En wij moeten bidden en smeken om weer op deze manier christenen te mogen worden, wij die bij elkaar in en uit lopen met de laatste verrassing op vakantie- of auto-gebied. Hoe afschuwelijk dat de orthodoxe kerk zo gewend is geraakt aan het meest geweldige evangelie!

Niet de wereld moet bekeerd worden in de eerste plaats. Bij ons christenen moet het anders. En wat is dat moeilijk! Het is een christelijk werk om heidenen te bekeren, maar het is een heidens werk om christenen te bekeren. Wee u Chorazin en wee u Bethsaida! Tyrus en Sidon bekeren zich nog wel als het er op aankomt. Maar christenen vormen het meest weerbarstige materiaal. Omdat zij het zo met zichzelf getroffen hebben! O beste luisteraars, wanneer zal het gebeuren, dat wij weer bij elkaar in en uit lopen met de laatste ontdekking uit het evangelie: Heb je dit woord van de Here wel eens goed gelezen? Heb je dat ooit eerder zo gezien?

En dan denk ik vooral aan de verbazende boodschap, dat de schuld van deze goddeloze wereld op Golgotha werd verzoend door het volmaakte offer van onze Here Jezus Christus. Dr. Schaeffer uit Zwitserland zegt: Mensen, deze boodschap is explosief als de atombom. Alles gaat er van ondersteboven. Ik ben moe en ziek, zegt hij dan, van een orthodoxie, die niet meer in extase raken kan van deze boodschap. Is het dan niet onuitsprekelijk rijk, beste luisteraars, dat onze reële, diepe schuld geheel en al verzoend is, door het offer van onze Here Jezus Christus, dat eens, heel werkelijk en heel historisch aan het kruis is gebracht? En dat we nu tot de Heilige God, voor wie we doodsbang zouden moeten zijn, VADER mogen zeggen en dat Hij ook werkelijk onze Vader is, die ons almachtig bewaart in leven en sterven?

Als de Here Jezus Christus, die ons heeft liefgehad, weer werkelijk groot zou worden onder ons, dan zouden de buitenstaanders, die nog steeds zo'n scherpe visie hebben op wat bij ons echt en onecht is, ons niet meer benoemen naar onze kerkelijke hebbelijkheden of onhebbelijkheden. Ze zouden ons, ongeacht onze achtergrond en kleur, eenvoudig Christenen noemen en dat zou onze ere naam zijn.

En als we dan weer werkelijk Christenen waren, dan zouden we niet zoveel moeite meer hebben met elkaar in die dingen, waarin we nog van elkaar verschillen en die we misschien met elkaar in orde moeten maken, maar die toch niet wezenlijk zijn. We zouden elkaar eindelijk vasthouden in alles waarin broeders in Christus elkaar vasthouden mogen.

We zouden ook niet zo vatbaar zijn voor allerlei ongeloofsfilosofie, omdat de Here Jezus immers persoonlijk woning had gemaakt in onze harten. En we zouden barmhartig zijn met de keiharde gulden, omdat wijzelf zoveel barmhartigheid hebben ontvangen. En zo overvloedig zou dan onze deelname aan de nood van kerk en wereld zijn, dat niemand meer de moed zou hebben te zeggen: jullie zijn zo verticalistisch en zo introvert!

Tegelijk zouden we zo hevig betrokken zijn bij het redden van mensen door de zending, de verkondiging van het evangelie in de wereld, dat niemand zeggen kon: jullie zijn zo horizontaal! Wij verkondigen dan immers een heil, dat niet gevonden wordt in de humaniteit, in deze geschiedenis, maar het heil, dat haaks staat op onze geschiedenis: de komst van onze enige Heiland en Redder Jezus Christus.

Beste luisteraars: Christus, Christus, Christus verkondigen wij. Aan de wereld, maar in de eerste plaats aan onszelf. Hij, onze genadige Redder moge Zijn gemeente verlossen van haar zonden, van ruzie-achtigheid, mammonisme, schijnheiligheid, aanzien des persoons, onwaarachtigheid, diplomatie, gemakzucht, kleingeloof. Pas wanneer de Here Jezus Christus weer werkelijk groot wordt in de gemeente, kan de gemeente met zegen komen tot deze wereld.

De Here vergeve het ons, dat wij Zijn Geest zo dikwijls hebben geblust.

KERKELIJK Leven

Kerkelijke eenheid en Gereformeerde Gezindte

(2)

Bij het streven naar kerkelijke eenheid zullen we, als we dat naar uitwijzen van de Heilige Schrift willen doen, steeds enkele dingen voor ogen moeten houden die daarvoor van beslissende betekenis zijn.

In de eerste plaats wel dit, dat daarbij de concreet bestaande kerkelijke instituten nooit als **normatief** mogen worden beschouwd. In de historie ontstane, gegroeide en daarom ook door de historie bepaalde kerkelijke denominaties zijn uiteraard wel altijd **uitgangspunt** voor alle kerkelijke handelen. Men kan immers nooit en nergens iets ondernemen dan vanuit de situatie — in casu de kerkelijke — waarin men zich bij de aanvang van die activiteit bevindt. Maar een **uitgangspunt** is totaal wat anders dan een **norm**. Daarom mag een uitgangspunt nooit tot een norm worden. De norm waar het bij het jagen naar kerkelijke eenheid om gaat is uitsluitend en alleen de opdracht van Christus dat allen die door een 'oprecht geloof' in Hem zijn ingelijfd, ook en vooral 'in het kerkelijke' één zullen zijn.

Deze stand van zaken impliceert dat zolang de door Christus begeerde eenheid van zijn lichaam niet is bereikt iedere gelovige de institutair-kerkelijke gemeenschap waartoe hij behoort als een **voorlopige** zal beschouwen. En evenzo alle organisatorische instanties en beslissingen daarvan.¹⁾ Wanneer iemand het kerkelijk instituut waaruit hij lid is onvoorwaardelijk wil continueren en, wat er ook gebeure, dáárvan lid wil blijven maakt hij van 'zijn' kerk een afgod.

Mocht ooit op Schriftmatige wijze een of andere kerkelijke éénwording tot stand komen dan ontstaat daardoor iets nieuws — als Maas en Waal tezamen vloeien vormen ze samen de Merwede. Kerkelijke benamingen zijn in zo'n geval van secundaire betekenis.

☆☆☆

Het is voorts bij het pogen de eenheid der kerk tot openbaring te brengen noodzakelijk, dat men in confessioneel opzicht niet tot achter de, in de grote reformatie van de zestiende eeuw gevallen, dogmatische beslissingen teruggaat, of die als geantiqueerd beschouwt.

In deze reformatie heeft Gods Geest immers de kern van het Evangelie weer doen lichten zoals dat in de aanvangstijd van de christelijke kerk het geval was. Naar het woord van Bavinck is in geen enkele confessie 'het christelijke in zijn religieus, ethisch en theologisch karakter zo tot zijn recht gekomen; nergens is het zo diep en breed, zo ruim en vrij, zo waarlijk katholiek opgevat als in die van de Gereformeerde Kerken'.²⁾ In deze belijdenis is 'meer dan in enige an-

dere . . . de genade volstrekt souverain, overvloediger dan alle zonde, onafhankelijk van geslacht en leeftijd en volk en land, onafhankelijk zelfs van de wil van de mens. Aan de liefde des Vaders, aan de genade des Zoons, aan de gemeenschap des Heiligen Geestes is geen andere grens gesteld dan die welke in de altijd wijze en heilige raad Gods getrokken is. Geen terrein des levens is van de herschepping uitgesloten. Aan geen schepsel behoeft gewanhoopt. Het Evangelie is voor alle creaturen bestemd'.³⁾

Speciaal het wonder van de rechtvaardiging van de goddeloze door God, uit louter genade, op grond van de zelfofferande van Jezus Christus, niet uit de werken maar door het geloof — mét alle implicaties en consequenties daarvan — werd in de gereformeerde confessie met alle nadruk beleden. Vooral aan deze belijdenis dient de kerk onder alle omstandigheden trouw te blijven. De rechtvaardiging door het geloof is immers, zoals Calvijn predikte, „het hart van de religie”. Als de kennis daarvan verdwijnt wordt naar zijn overtuiging de heerlijkheid van Christus verduisterd, de religie vernietigd, de kerk verwoest en de hoop op de zaligheid volledig weggevaagd.⁴⁾

In hun confessie keerden de gereformeerde kerken naar de oorsprong terug. Het was hun dáárin vooral te doen om het herstel van het 'oude gelaat' der kerk.⁵⁾

☆☆☆

In zijn rusteloze arbeid voor de herleving en de opbloei van de Gereformeerde Gezindte stond Groen van Prinsterer in wezen precies hetzelfde voor ogen.

Ook hij zocht die in het opnieuw en van harte geloven en belijden van de waarheid Gods, het Evangelie van Jezus Christus. En daarom streed hij voor de handhaving van de belijdenis der oude 'martelaarskerk'. Daarin had deze kerk immers op tot dan toe onovertroffen wijze belijdenis gedaan van haar geloof in het Evangelie.

En ook Groen ging het in die belijdenis voor alles om de rechtvaardiging uit het ge-

³⁾ **Bede en Rede** door P. Biesterveld en H. Bavinck, Kampen, 1895, 40.

⁴⁾ **Opera Calvini V, 396/7 (Responsio ad Sadoletii epistolam):** Fidei justificationem primo loco attingis: de qua nobis primum(!) et acerrimum(!) certamen vobiscum est. Estne illa spinosa et inutilis quaestio? At, sublata eius cognitione, et Christi gloria extincta est, et abolita religio, et ecclesia destructa, et spes salutis penitus eversa. Dogma ergo istud, quod in religione summum erat, dicimus fuisse a vobis nefarie ex hominum memoriam deletum.

⁵⁾ Calvijn wijst er steeds op, dat het Luther en hem in hun arbeid in en voor de kerk om niets anders te doen was dan om terugkeer tot de **oorsprong**. In het genoemde „Antwoord op de brief van Sadoletus” schrijft hij daar bewogen over. Ik citeer één uitspraak: „Gij weet dit, Sadoletus — en als gij dat blijft ontkennen, zal ik zorgen dat allen gewaar worden dat gij het weet maar sluw en listig doet alsof gij het niet weet — dat wij niet alleen meer overeenstemmen met de oude kerk dan gij, maar ook niets anders proberen te bereiken dan dat eindelijk eens dat oude aangezicht der kerk hersteld wordt (instauratur aliquando vetusta illa ecclesiae facies), dat eerst door onkundige en juist niet de edelste mensen smadelijk geschonden en daarna door de roomse paus en zijn kliek deerlijk geschonden en bijna vernietigd is. Ik zal u niet zo in het nauw drijven dat ik voor uw geest oproep die gestalte der kerk (illan ecclesiae formam) welke de apostelen hebben gegrondvest: in haar hebben wij evenwel het enige oerbeeld (exemplar) van de ware kerk. Indien iemand daarvan ook maar voor het allergeingste afwijkt bewandelt hij een dwaalweg.”

¹⁾ De „dolerende” kerken noemden haar generale synoden steeds „voorlopige” synoden; de Geref. Kerken hebben dit helaas na 1892 niet meer gedaan.

²⁾ **Geref. Dogmatiek, I, eerste druk IV.**

loof. „Buiten de leer van de om niet verleende genade, die Jezus Christus belijdt als waarachtig mens en als waarachtig God en zijn dood aanvaardt als een waarachtige verzoening voor de zonde, is er voor ons geen gereformeerde, zelfs geen christelijke kerk.”⁶⁾

Niet **krachtens** maar wel **blijkens** haar belijdenisgeschriften, zo hield hij zijn geestverwanten voor, is door de kerk vastgesteld wat zij als Goddelijke Waarheid gelooft en belijdt.⁷⁾ Die belijdenisgeschriften zijn voor haar geen nooit ofte nimmer regel des geloofs want dat is alleen Gods Woord, maar wel „voorschrift”, „regel”, „leiddraad” „voor prediking en onderwijs”.⁸⁾ Dat zijn die belijdenisgeschriften als waarborg voor de gemeenten dat haar „het geloof der kerk” en niet de subjectieve mening van een predikant of 'richting' voorgedragen, en niet slechts **uit** en **over**, maar ook **naar** de Schrift gepredikt en geleerd zal worden. Dit zijn ze „als toepassing van de protestantse regel: „de Bijbel, geheel de Bijbel en niets dan de Bijbel” op het wezen en de behoefte van elke vereniging die op eenheid van geloof en gezindheid berust.”⁹⁾

Met Groen van Prinsterer zullen daarom de gelovigen bij hun streven naar kerkelijke eenheid de „**ondubbelzinnige**” maar tegelijk ook de „**onbekrompen**” - men zou ook kunnen zeggen: de **schriftuurlijke**, de **confessionele** - handhaving van de belijdenisgeschriften der reformatorische kerken van Nederland verlangen.¹⁰⁾ Deze zijn immers de „hartekreet”, de „zielsuitdrukking”, het godverheerlijkend getuigenis” van de naar Gods Woord gereformeerde kerken. En daarom en zo zijn ze ook haar „kenmerk”, haar „banier” en haar „verenigingspunt”.¹¹⁾

☆ ☆ ☆

Bij het streven naar de realisering van de eenheid der kerk zal men, om niet meer te noemen, er voorts diep van doordrongen moeten zijn dat het daarbij volgens de Heilige Schrift vooral ook aankomt op het beheerst worden door de „gezindheid van Christus”, ten gevolge waarvan het in alle daarbij betrokkenen komt tot eensgezindheid, eenheid van liefdebeton, eenheid van ziel en streven en het overwinnen van zelfzucht en ijdel eerbejag (Fil. 2 : 1 v).

Of, anders gezegd, het gaat daarbij vóór alles om het kruisigen van het vlees met zijn boze werken als veten, twist, afgunst, partij-

⁶⁾ De antirevolutionaire en confessionele partij in de Nederlandse Hervormde Kerk, Goes, 1954, 16. Deze uitspraak is van Adolphe Monod, Groen neemt haar met hartelijke instemming over.

⁷⁾ Het Regt der Hervormde Gezindheid, Amsterdam, 1848, 20. Groen schrijft daar: Weinigen beseffen de waarde „van het historische feit dat in de Kerk, niet **krachtens**, maar **blijkens** de **Formulieren**, het verschil omtrent den inhoud en de betekenis der Heilige Schrift, ten behoeve van hetgeen zij met het harte gelooven, van hetgeen zij met de mond belijden.”

⁸⁾ Noordmans' bekende typering van de belijdenis als „spreekregel der kerk” werd zoals men hieruit ziet reeds door Groen van Prinsterer geïntroduceerd.

⁹⁾ Adres aan de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk.², Leiden, 1842, 5/6.

¹⁰⁾ Idem, 19. Groen omschrijft de strekking van deze woorden nader als hij aan het eind van dit Adres van de Synode verlangt: „Handhaving der hoofdwaarheden van het Evangelie, en, als middel hiertoe, handhaving der Formulieren van eenigheid, in al wat het wezen en de hoofdzaak der Hervormde leer, naar den geest van de opstellers en van de Nederlandsche Hervormde Kerk betreft.” (blz. 51).

¹¹⁾ Idem, 2.

zucht, scheuring en dergelijke. En, in onlosmakelijk verband daarmee, om het openbaar worden van de 'vrucht des Geestes' die o.a. bestaat in liefde, blijdschap, vrede, geduld, vriendelijkheid, goedheid, trouw, zachtmoedigheid, ingetogenheid (Gal. 5 : 19-21).

In de Gereformeerde Gezindte heeft men, wanneer het ging om kerkelijke eenheid, dikwijls een zwaar accent gelegd op de overeenstemming in de 'leer' met verwaarlozing van het zo juist geciteerde apostolische vermaan. Bovendien ging het bij de in geding zijnde 'leer' vaak meer om dogmaticale dan om dogmatische kwesties. En daarmee werd, tot overmaat van ramp, dikwijls ook nog op een al te intellectualistische wijze gemanipuleerd.

Het kan niet met te sterke nadruk worden gezegd dat de allesbeheersende voorwaarde voor het tot stand brengen van kerkelijke eenheid bestaat in de overwinning van de zelfzucht, met alle uitstralingen daarvan als: zelfhandhaving, machtsbegeren, eerzucht, geldingsdrang, enz. En het daartegenover in praktijk brengen van de zelfverloochening met alles wat dat inhoudt en daaruit voortvloeit.

Wij kunnen als christenen elkaar nooit echt ontmoeten en tot gemeenschap komen op de hoogten van onze christelijkheid, kerkelijkheid, gereformerdheid, orthodoxie, maar alleen in de diepten van onze door ons beleden zonde, gekende verdorvenheid, besefte onwaardigheid en in de verwondering over Gods ondoorgrondelijke genade in Jezus Christus.

☆ ☆ ☆

Met het oog op dit alles zullen zij die tot de Gereformeerde Gezindte behoren ten overstaan van elkaar tot een eerlijk en grondig **zelfonderzoek** ten aanzien van hun kerkelijke houding en activiteit moeten komen.

Daarbij zullen leden der gereformeerde kerken van allerlei signatuur zich moeten afvragen in hoeverre zij zich schuldig maakten en maken aan de kerkelijke hoogmoed, zelfingenomenheid en zelfvoldaanheid die onder hen zo dikwijls openbaar werden. Zij zullen moeten erkennen dat zij door onderlinge twisten, weerszinwekkende tuchtprocedures en onverantwoorde scheuringen aan Gods zaak in ons land onherstelbare schade hebben berokkend. Zij dienen zich te realiseren dat door hen kerkhistorische gebeurtenissen als Afscheiding, Doleantie en Vrijmaking vaak bovenmate werden verheerlijkt en onder hen al te weinig openbaar werd van echt verdriet over de verscheurdheid der kerk en de pijnlijke verwijdering tussen kinderen van één Vader die daarvan het gevolg waren. Zij zullen vooral ook moeten nagaan of in verband met hun positieve waardering van Afscheiding, Doleantie en Vrijmaking op hen van toepassing is wat Groen van Prinsterer ten aanzien van de Afscheidenen van zijn dagen schreef: „Men heeft de Afscheiding tot een voorwaarde van deelgenootschap aan de Gemeente des Heren gemaakt; men heeft daarin het onmisbaar kenmerk der echtheid van het geloof beginnen te zien en ternauwernood heeft men de mogelijkheid aangenomen van goede trouw bij hen door wie, in het kerkgenootschap, al is het niet door gevangenis en boete, toch op velerlei wijs, om de Naam des Heren, smaad en vernedering verduurd werd.”¹²⁾

☆ ☆ ☆

Maar ook de reformatorisch gezinden in de Ned. Herv. Kerk zullen — ik moge dit in alle bescheidenheid opmerken — tot zelfonderzoek dienen te komen. Ze moeten zich, naar ik meen, afvragen of ze de Ned. Herv. Kerk in haar momentele, concrete, institutaire gestalte niet al te veel als de kerk van Christus in ons land beschouwen. Anders gezegd: of ze de historisch bepaalde en daardoor gerelativeerde 'Vaderlandse kerk' niet te veel hebben verabsoluteerd.

In 'Gewoon Hervormd' wordt terecht betoogd dat in een reformatorische kerk de ouders die hun kinderen laten dopen ongeveinsd antwoorden op de vragen die hun worden gesteld en krachtens hun belijdenis en wandel met recht kunnen worden aange-

sproken als geliefden in onze Here Jezus Christus. En voorts dat wanneer het Avondmaal wordt bediend alle lidmaten daaraan deelnemen na zich te hebben beproefd, dat wil zeggen zich voor God te hebben verootmoedigd, in het geloof tot Christus te zijn gegaan en het voornemen te hebben vernieuwd heilig te leven.¹³⁾ Moet in verband met deze juiste uitspraak niet gevraagd worden of de Ned. Herv. Kerk als geheel, en in al haar 'delen', nu ook alles doet wat de kerk van Christus mag en kan en moet doen om in deze een waarlijk reformatorische kerk te zijn.

Er wordt door broeders in de Ned. Herv. Kerk reeds langer dan een eeuw met het oog op hun kerk gezegd: 'Wij zijn samen ziek geworden, wij moeten ook weer samen gezond worden'. Maar behoort met het oog op deze situatie van de kerk — de gebruikte beeldspraak volhoudende — niet gevraagd te worden: Doen wij alles wat naar Gods Woord **kan** en **mag** en **moet** gedaan worden om de genezing van de zieke te bevorderen, wordt haar het goede geneesmiddel geboden en wordt de bestaande en voortgaande 'besmetting' afdoende bestreden?

En om niet meer te noemen: zullen de Hervormde broeders zich niet dienen af te vragen of Bavinck niet gelijk had toen hij in een discussie met Gunning opmerkte dat het kwaad waaraan de Ned. Herv. Kerk laboreert niet in de eerste en voornaamste plaats schuilt in de organisatie, maar 'in de kerk zelf; in de dooreenmenging van waarheid en leugen, van geloof en ongeloof, van belijders en bestrijders van Christus'.¹⁴⁾ En of Bavinck ook niet juist oordeelde toen hij, in reactie op Gunnings confidentie dat de toestand in de Herv. Kerk hem tot zonde was geworden, opmerkte: 'Indien het verkeren onder de Hervormde kerk-organisatie iemand tot **zonde** geworden is, dan kan en mag hij ook in zulk een zondige toestand niet rustig blijven voortleven'.¹⁵⁾

☆ ☆ ☆

Dit zijn enkele opmerkingen — meer niet — over het vraagstuk van de kerkelijke eenheid in verband met de Gereformeerde Gezindte.

Ik wil ze besluiten met een woord van Groen van Prinsterer, de man die de realiteit van de Gereformeerde Gezindte zo scherp heeft gezien, haar positie en roeping nadien helder en indringend heeft getekend en aan de geestelijke groei en de éénwording daarvan heel zijn leven heeft gearbeid.

In zijn 'Het regt der Hervormde Gezindheid' schreef hij, na een beweging oproep gericht te hebben tot allen die tot die Gezindheid behoren om hun opdracht als zodanig in alle sectoren van het leven te vervullen: 'In één zin en geest werkzaam zullen wij de toekomst te gemoet gaan, aan twee spreuken gedachtig; de eene van onze Vaders: 'Eendragt maakt magt'; de andere uit de H. Schrift: 'waar liefde woont, gebiedt de Heer den zegen'. De vraag der Afscheiding zal van ondergeschikt belang zijn, en het antwoord in de ontwikkeling der omstandigheden worden gezocht. — Zie hier het tweeterlei alternatief: Of eene wezenlijke hervorming in het kerkgenootschap zal de leus der terugkomst van onze uitgeweken geloofsgenooten zijn; of wij zullen, door de volkomenheid van het onrecht, tot eene scheiding worden gedrongen, waarbij de noodzakelijkheid eener keus tusschen belijdenis of verzaking van het Christelijk geloof, voor allen die de waarheid, gelijk zij de leer ook van onze Kerk is, kennen en liefhebben, duidelijk zal worden gemaakt.'¹⁶⁾

¹³⁾ Gewoon Hervormd. Het streven van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk, 1972, 61. Het geciteerde is ontleend aan de bijdrage van ds K. Exalto, **Reformatorisch kerk-zijn**.

¹⁴⁾ De Bazuin, XLIX, 34, 23 aug. 1901.

¹⁵⁾ Idem XLIX, 23, 4 april 1901. Men zie over deze nobele polemiek van Bavinck met de door hem hooggevaardeerde Gunning mijn **Volk van God**, 136 v. Bavinck beëindigt die met deze woorden: „De hoofdzaak is dat alle Gereformeerden in den lande, weer saam verenigd worden in één kerk. Zolang het daartoe niet gekomen is, blijft de toestand abnormaal en mogen wij geen van allen daarin lijdelijk berusten.”

¹⁶⁾ Het Regt enz., 137/8.

¹²⁾ Het Regt der Hervormde Gezindheid, 130.

mogelijk is wat op de synode van Hattem gebeurt.

Helaas las ik dezer dagen iets dat op het tegengestelde wijst.

Ik zal hier het verhaal daarvan vertellen.

Het is een beetje moeilijk omdat wat ik erover las in synode-Nederlands is geschreven en dat is een taal die zwaar is om te verstaan.

Hier volgt het verhaal.

☆☆☆

In Kampen woonde tot voor een paar jaar Hans Werkman. Ik noem zijn naam, omdat die in het synodeverslag dat mij onder ogen kwam ook voluit genoemd werd. Ik ben dus niet indiscreet door zijn naam hier neer te schrijven.

Hans Werkman is in de „vrijgemaakte” wereld goed bekend. Hij was jarenlang een actief lid van het Bondsbestuur van de Jongelingsverenigingen. En hij is ook buiten de kring der vrijgemaakten zeer bekend. Hij is namelijk de auteur van de prachtige biografie van Willem de Me-rode.

Hans Werkman werd benoemd tot leraar aan het Chr. Lyceum te Zutphen. Hij kreeg bij zijn vertrek uit Kampen een goede attestatie van de Geref. Kerk (scriba J. Bos) mee. Dat sprak vanzelf. Want hij was ouderling en is goed gereformeerd! Van ganser harte onderschrijft hij de belijdenis van de Geref. Kerken en is het met de kerkregering daarvan roerend eens.

In Zutphen aangekomen wendde hij zich tot de enige „vrijgemaakte” Geref. Kerk die daar ter plaatse is en leverde daar zijn attestatie in. Dat was uiteraard een zeer bewust verrichte daad.

Werkman weet uitstekend wat hij doet. Hij beled met die daad: ik erken U als kerk van Christus, als ware kerk, en ik wil daar graag gemeenschap mee oefenen.

De kerkeraad van deze kerk besloot evenwel Hans Werkman met zijn gezin „vooralsnog” niet tot de gemeenschap van deze kerk toe te laten.

Tegen deze beslissing van de kerkeraad werd bezwaar aangetekend bij de classis waartoe de kerk van Zutphen behoort.

Hans Werkman bleef geduldig wachten.

De classis keurde evenwel het besluit van de kerkeraad goed!

Hans Werkman bleef buiten de kerk.

Een lid van de kerkeraad (de praeses) ging tegen dit classisbesluit in beroep bij de particuliere synode van Gelderland.

En Hans Werkman bleef wachten.

De genoemde particuliere synode sprak uit dat de kerkeraad Hans Werkman en zijn gezin ten onrechte had geweigerd en hij en de zijnen derhalve tot de gemeenschap der kerk behoorden toegelaten te worden.

Dat heeft de kerkeraad toen ook gedaan.

☆☆☆

Maar hiermee was de kous niet af.

Enkele leden van de kerk van Zutphen vonden die toelating van Hans Werkman tot hun kerk zó goddeloos dat ze zich tot de synode van Hattem wendden met het verzoek uit te spreken, dat de particuliere synode een totaal verkeerdt besluit had genomen, dat de kerkeraad van Zutphen geheel ten onrechte dat besluit had aanvaard en dat die kerkeraad door dat te doen „in strijd met Schrift en belijdenis” handelde.

Met deze zaak heeft de synode van Hattem zich omstandig en langdurig bezig gehouden.

Het is de moeite waard na te gaan wat de synode uitsprak.

Hier is het:

De synode overwoog in de eerste plaats dat de Zutphense bezwaarden terecht wezen „op het volhardend niet erkennen van de (!) kerk des Heren te Kampen (daarmee wordt bedoeld de „binnenverbandse” vrijgem. kerk van Kampen!) door br en zr Werkman.” Dit volhardend niet erkennen berustte volgens de synode „niet op een tekort van ontvangen onderwijzing. Wanneer br en zr W. zich bereid verklaren de onderwijzing van de kerkeraad te Zutphen nog langer aan te horen, kan deze bereidheid niet benoemd worden als „een bereidheid... zich door de kerkeraad te laten onderwijzen”, daar de bereidheid tot aanhoren, bij de voortduur gepaard blijft gaan met een afwijzen van de onderwijzing.”

De synode overwoog voorts dat de Zutphense bezwaarden terecht stelden, „dat het blijven zoeken van de kerk te Zutphen door br en zr W. niet kan betiteld worden als breuk met de kerk van Kampen (scriba J. Bos) en een blijk van wederkeer, omdat zij in dit zoeken volharden nadat hun attestatie onontvankelijk is verklaard. Dit volharden vloeit niet voort uit een breuk met de kerk van Kampen (scriba J. Bos) maar is een consequentie van hun independentistische visie op kerk en kerkverband, daar de keuze van een kerk in enige plaats door hen gedaan wordt los van het door die kerk aangegane kerkverband.”

In de derde plaats overwoog de synode dat de bezwaarden terecht stelden dat door de particuliere synode „een onjuiste tegenstelling wordt

gemaakt tussen „voorwaarden stellen” en „onderwijzen”. De kerkeraad van Zutphen heeft geen „voorwaarden” gesteld, maar heeft de onderwijzing doen uitgaan met bevel van geloof en bekering en heeft gezocht naar tekenen van wederkeer.” (!!!)

In de vierde plaats overwoog de synode dat de bezwaarden terecht stelden dat de part. synode „vervlakkend spreekt door de uitdrukking „hun opvattingen” en „de daarmee samenhangende consequenties”, aangezien hier niet duidelijk uitkomt dat het om dwalingen (!!!) gaat in hun spreken over de gemeenschap der kerken van Christus en over zonden (!!!) die daaruit in het verleden te Kampen zijn voortgevloeid en die nog niet als zonde gezien of beleden worden.”

Hier kan Hans Werkman het mee doen. Hij volhardt in dwalingen, hij blijft zonden vasthouden. Hij heeft die niet gezien en beleden!

☆☆☆

Het bovenstaande werd door de synode gezegd over de bezwaarden.

Zij kregen globaal genomen van de synode helemaal gelijk.

Maar de synod sprak nog meer uit.

Vooreerst dat er geen genoegzame grond was voor de P.S. om te verklaren dat het weren van br W. door de kerkeraad van Zutphen de toets van Gods Woord en van de belijdenis en de kerkenordening niet kon doorstaan.

Voorts dat de particuliere synode het mis heeft als zij verklaart dat de classis Zutphen de wering van W. en zijn gezin ten onrechte heeft goedgekeurd.

In de derde plaats is de uitspraak van de part. synode dat de omstandigheid, dat br W. de gemeenschap met de kerk van Zutphen ondanks alles bleef zoeken, de kerkeraad had moeten bewegen br en zr W. te aanvaarden en hen ten aanzien van zijn houding t.o.v. de kerk van Kampen nader te onderwijzen, in strijd is met de opdracht van de kerkeraad van Zutphen „publieke zonde en dwaling niet te negeren bij toelating tot de gemeenschap der sacramenten.”

Een volgende uitspraak van de part. synode „doet naar het oordeel van de generale synode het kwaad waarover de kerkeraad br en zr Werkman begeerde en behoorde te onderwijzen niet duidelijk uitkomen.”

Een ten slotte: de aanvaarding van br en zr Werkman zou „nooit op zulk een wijze mogen geschieden dat daardoor de onderwijzing van kracht beroofd wordt.”

Ik vraag de lezers excuus als ze het bovenstaande erg moeilijk vinden om te verstaan.

Zo spreekt nu eenmaal een „vrijgemaakte” synode.

☆☆☆

En wat is nu het einde van al de beraadslagingen, oordelen, overwegingen, constatering, uit spraken?

Dit:

De synode besloot „geen uitspraak te doen over de aanvaarding van br en zr W. door de kerkeraad te Zutphen daar de gronden voor die aanvaarding aan appellanten (de bezwaarden) niet bekend zijn en het niet mogelijk is een oordeel te vormen over deze toelating zonder de gronden te kennen.”

Als je na al die synodale verklaringen enz., enz. die stijf staan van rechtstreekse en zijdelingse beschuldigingen van dwaling, zonde, afwijking „van Schrift en belijdenis”, dit leest, sta je paf.

Dit is je reinste formalisme!

Als de synode die gronden voor de toelating werkelijk niet gekend heeft en ze had die willen weten was het toch een kleine moeite geweest daarnaar te informeren.

Nu laat de synode en de kerkeraad, en de bezwaarden en Werkman met háár mes in de buik zitten.

Want de bezwaarden kregen gelijk. Het besluit van de part. synode om Werkman toe te laten werd afgekeurd. Dat de kerkeraad zich aan het besluit van de part. synode conformeerde was mis. En wat Werkman deed en doet is „in strijd met Schrift en belijdenis”. En over de uiteindelijke toelating van Werkman spreekt de synode geen oordeel uit!

Hoe moet de gemeenschap der heiligen nu worden in de kerk van Zutphen ná en dóór deze synodale woorden?

In ieder geval: de Moorman uit Ethiopië kreeg hartelijker en vlotter toegang tot „de gemeenschap der sacramenten” dan Hans Werkman in Zutphen.

De Here beware ons genadig voor dit kerkrecht en deze kerkregering!

Ik vind die hele zaak van het begin tot het eind griezelig.

Om alle legendevorming te voorkomen: ik heb met Hans Werkman nooit één woord over deze affaire gewisseld. Ook van het schrijven van dit artikel weet hij niets. Hij krijgt het niet eerder dan de andere lezers van Opbouw onder ogen.

C. V.

Waar het Groen van Prinsterer uiteindelijk om te doen was, waar hij op hoopte, waar hij om bad was dit, dat de Nederlandse Hervormd-Gereformeerde-Kerk de plaats zou hernemen, die zij eenmaal „in de ontwikkeling van het Godsrijk op aarde gehad heeft.” Maar, zo bond hij zijn geestverwanten op de ziel, het hernemen van die plaats zal dan alleen mogelijk zijn „wanneer de herlevende Kerk getuigenis geeft aan het levende en eeuwig blijvende Woord Gods; wanneer zij haar overeenstemming openbaart met de belijdenis welke, ook in haar midden, door woord en daad en schrift geformuleerd is; wanneer zij wederom trouw betoont aan de goede belijdenis (1 Tim. 6 : 12, 13), welke, gegraveerd zijnde in het hart der geloovigen door den Heiligen Geest, reeds door het bloed van vele martelaren bezegeld was, eer zij, in de Symbolische Schriften der Kerk, als uitdrukking van gemeenschappelijk geloof, als rigtsnoer van gemeenschappelijke arbeid als onveranderlijk levensbeginsel der Gemeente, met de helderheid en warmte van hen die weten in Wien zij geloofd hebben, opgeteekend werd.”²⁵⁾

Kampen.

C. VEENHOF

²⁵⁾ Idem, 196. Naarmate Groen van Prinsterer ouder werd wordt zijn roep om „vrijmaking” der Ned. Herv. Kerk van alle banden die haar betreffen ware kerk te zijn sterker. Als in 1866 een zijner vrienden het volgende dilemma stelt: „Scheiding wordt onmisbaar; hetzij men de modernen uitdrijft, hetzij men door hen uitgedreven wordt” neemt hij dat aldus over: „Zeer juist. Onophoudelijk sedert 1842 en vroeger, tegen de modernen en vaders der modernen, ook door mij gezegd (Parlement. Studiën en Schetsen XVI, 28) „Ook mijn standpunt — zo schreef Groen in 1869 — ten allen tijde (tegen de Modernen en ook tegen de vaders en voorlopers der Modernen) is geweest: verbreking van Kerkgenootschap, door doeltreffende strijd op Confessioneele grondslag, zonder vrees voor afscheiding.” (Groen aan dr Schwartz in De Heraut van 19 febr. 1869). Op hoge leeftijd — hij was toen 72 jaar — schreef Groen deze woorden die men de korte samenvatting van zijn kerkelijke strijd en tegelijk zijn kerkelijk testament zou kunnen noemen: „Indien de Christenen de Scheiding van Staat en Kerk aanvaarden in christelijk-historischen zin. Indien de Kerk van dikwerf schadelijken band losgemaakt, indien deze zelfstandige Kerk, in het besef van roeping en kracht, den onzijdigen Staat, door evangelizeerende pligtbetrachting met eigen levensbeginsel bezielt... dan gaat de vrije Kerk, in den vrijen Staat eene heilrijke, eene heerlijke toekomst tegemoet.” (Ned. Ged. 2e reeks, 17 febr. 1874, V, 367/9).

Griezelig

Wij hebben reeds meermalen verzekerd, dat wij de band met de „Hoogveen” volgende vrijgemaakte kerken niet hebben doorgesneden, dat wij verlangend uitzien naar een teken dat men van die zijde die gemeenschap ook metterdaad weer zoekt,

en dat wij bij het hopen op herstel daarvan er niet aan denken van deze kerken duidelijke „tekenen van bekering” te willen zien vóór er van hereniging sprake zal kunnen zijn.

Een serieus uitgestoken hand zal door ons niet worden afgeslagen. We vragen alleen dat men ons, arme, ellendige zondaren, die hun ganse zaligheid uitsluitend en alleen in Jezus Christus zoeken, als broeders wil aanvaarden net zo als we zijn.

Ik kijk steeds uit of ik iets zie dat daarop wijst.

Met dat doel volg ik ook voor zover me dat

AMSTERDAM — H. E. S. WOLDRING

NAAR DE STEMBUS

Over enkele weken zijn er weer verkiezingen voor de Tweede Kamer.

Terecht heeft de regering in de laatste troonrede de wens uitgesproken, dat de Nederlanders van hun recht om een stem uit te brengen metterdaad gebruik zullen maken.

Waarom werd deze opmerking in de troonrede gemaakt? Vreest men, dat er minder mensen naar de stembus zullen gaan dan bij de vorige verkiezingen? Is daar misschien een reden voor? Die reden is er m.i. inderdaad.

Dat ons land met grote economische problemen zit, is iedereen wel duidelijk. Dat er iets gedaan moet worden aan de problemen van de werkeloosheid, de inflatie e.a. is de meeste mensen ook wel duidelijk. Hoe dit echter moet gebeuren is slechts zeer weinigen duidelijk.

De genoemde problemen staan in de huidige verkiezingsstrijd centraal. Evenals de woningbouw, het onderwijs, de defensie en de Navo. Als je deze zaken serieus overdenkt, wordt de partijkus niet gemakkelijk.

Overigens: niet alleen de kiezers zitten met deze problemen. De partijen zitten zelf ook met deze problemen in hun maag. De verkiezingen voor de Tweede Kamer worden immers om de vier jaar gehouden. Wanneer er niets bijzonders gebeurt, kunnen de partijen zich geruime tijd op de verkiezingen voorbereiden. Het organiseren van een goede verkiezingscampagne kost tijd en geld. Verschillende partijen hebben reeds laten weten, dat de bodem van hun geldkist te zien is. Misschien moeten er schulden gemaakt worden om de verkiezingscampagne te kunnen financieren. Dit is trouwens niet zo'n ernstige moeilijkheid.

Ernstiger is, dat verschillende partijen in een fase van heroriëntatie zitten. Zij moeten zich op 't ogenblik tegenover de kiezers en tegenover de andere partijen uitspreken over zaken waar zij nog niet mee klaar zijn.

—o—

Binnen de ARP, de CHU en de KVP werd hard gestudeerd op de vraag of en zo ja, in hoeverre zij zouden kunnen samengaan. Vragen over het vormen van één fractie in de Tweede Kamer kwamen aan de orde. In deze vragen gaat het uiteindelijk om het eigen, het karakteristieke van deze partijen, die zich christelijke par-

tijen noemen. Zullen zij dat blijven? In de KVP bestaat een sterke stroming, die het met de christelijke politiek niet ziet zitten en die het woordje „christelijk” eigenlijk wel kwijt wil. Vooral in de ARP vindt deze stroming felle tegenstand. De ARP heeft reeds duidelijk laten weten, dat zij niets voelt voor één fractie in de Tweede Kamer en dat er de komende jaren gezocht moet worden naar een vorm van samenwerking tussen de drie christelijke partijen.

De problemen binnen en tussen de PvdA, D'66 en de PPR zijn niet minder groot. Om een volslagen onduidelijke reden worden deze partijen „de progressieve drie” genoemd. Progressief (= vooruitgang) is een tamelijk inhoudloos woord. Het hangt er immers helemaal van af welke richting de vooruitgang heeft en vanuit welke motieven de vooruitgang bepaald wordt.

—o—

Dit zijn enkele van de problemen waar de partijen mee zitten. Deze problemen hebben hun weerslag op de houding van de kiezers. Nu heeft het politiek bedrijf zich nooit in de onverdeelde gunst van de kiezers mogen verheugen. Zeggen niet velen dat politiek een „vuil zaakje” is en dat je toch geen inzicht krijgt van wat achter de schermen bekostofd wordt? Welke indruk krijgen kiezers van politici, die elkaar zo hard mogelijk proberen af te tuigen? Wat te zeggen van Nixon, die in 1952 het bewind van Truman en Roosevelt „twintig jaar verraad” noemde? De engelse oppositieleider Wilson maakt met zijn verzet tegen de toetreding van Engeland tot de EEG een weinig overtuigende indruk. Toen hij zelf premier was, heeft hij vurig voor aansluiting gepleit.

Niet alleen de kiezers staan vaak vreemd tegen politici aan te kijken. Politici staan ook vaak vreemd tegen de kiezers aan te kijken. De heer L. P. Laning uit Groningen heeft eens gezegd, dat niets grilliger is dan de gunst van de kiezers.

Churchill heeft het geweten. Hij was de grote overwinnaar van de tweede wereldoorlog, maar bij de eerste verkiezingen in Engeland na de oorlog leed hij een flinke nederlaag en werd hij door Attlee vervangen. Kuypers is zijn verlies bij de verkiezingen van 1905 eigenlijk nooit te boven gekomen. Talma stierf als een vergeten predikant.

Men kan ook andere voorbeelden noemen: Adenauer, De Gaulle, Drees. Al deze voorbeelden tonen echter aan hoe moeilijk en gekompliceerd de verhouding ligt tussen kiezers en gekozenen, bestuurden en bestuurders.

In de kranten lezen wij voortdurend over „demokratisering”. De burgers moeten zo veel mogelijk betrokken worden bij de problemen in onze samenleving. Het betekent vooral dat de overheid zo veel mogelijk informatie moeten geven aan de burgers over het voorgenomen beleid. De burgers moeten zich daarover uitspreken. Er moeten door overheidsinstanties „hoorzittingen” georganiseerd worden. Soms gebeurt dit ook, maar wat is het resultaat? Bitter weinig!

—o—

De pas benoemde hoogleraar in het bestuursrecht in Utrecht, prof. mr Crinice le Roy, zei onlangs dat de overheid een loopje neemt met de bevolking. Vrijwel dagelijks verrijzen in ons land grote flatgebouwen en industriecomplexen die de burger overrompelen. Wanneer zijn belangen geschaad worden, gaat hij doorgaans met weinig succes in beroep. De hoogleraar betoogde, dat veel bestuursorganen het niet zo nauw nemen met het bestuursfatsoen. Door bepaalde juridische constructies wordt de burger vaak buiten spel gezet. Gemeentebesturen geven bijv. bouwvergunningen af, vóórdat het bestemmingsplan voor een bepaalde wijk is goedgekeurd. Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland schreven onlangs aan de gemeentebesturen: „Ons bereiken klachten van bewaarden dat zij, na tegen een bouwplan bezwaren te hebben ingebracht, niets meer vernemen en op een gegeven moment het gewraakte bouwwerk zien verrijzen”. De overheidsinstellingen worden bemand door ambtenaren, die (laten we dat aannemen) stuk voor stuk zeer bekwaam zijn in hun werk. Zij zijn, ieder op zijn eigen terreintje, zeer deskundig. Ja, te eenzijdig deskundig! Zij kennen de wetten en reglementen en ontwikkelen allerlei bestemmingsplannen, maar houden met de belangen van de burger te weinig rekening. Deze ambtenaren of „bewindvoerders met oogkleppen” noemt men ook wel technokraten. Het zijn de deskundige bewindvoerders, die in overheidsinstellingen, de vakbeweging, het bedrijfsleven en de politieke partijen een zeer grote macht hebben. De burgers staan tegen onze ingewikkelde samenleving aan te kijken. Zij behoren zelf tot de samenleving, maar zij hebben geen inzicht in de vele problemen.

—o—

De burgers zijn echter ook kiezers. De konfrontatie met de weinig doorzichtige samenleving doet de ontevredenheid groeien. Zijn de oudere burgers aan dit levensbesef en maatschappijbeeld gewend (en soms uit ervaring het strijden tegen de bierkaai moe), de jeugd allerminst. De jongere kiezers zien de problemen in de relatie tussen burgers en bestuurders terdege. Zij zien de problemen van de werkeloosheid en milieuvervuiling en zij protesteren er tegen. Niet dat zij inzicht hebben in het goed oplossen van de problemen. Zij hebben echter nog geen vastgeroeste posities in de samenleving, maar staan nog min of meer „aan de kant”. Zij zijn het strijden ook niet moe, maar ze leven met het bewustzijn dat er iets gebeuren moet. Daarom schoppen zij tegen allerlei verschijnselen in de samenleving aan. Zij demonstreren een ontevredenheid, die bij zeer veel burgers leeft.

Ontevredenheid onder de bevolking is één van de gevaarlijkste situaties in tijden van verkiezingen. Politici met demagogische gaven kunnen veel kiezers, vooral jongere kiezers, achter zich aan krijgen. Koekoek kreeg enige jaren geleden een paar duizend stemmen in Amsterdam. De zeer verstandelijke vraag: waar komen in Amsterdam een paar duizend vrije boeren vandaan? is niet terzake. In een situatie van ontevredenheid en dreigende gevaren, waarin demagogische politici hun gang kunnen gaan, spelen zeer irrationele motieven bij de mensen een rol.

Achteraf kan men de geschiedenis van Duitsland in de dertiger jaren verstandelijk verklaren. Dat is dan ook achteraf, zoals altijd bij geschiedschrijving. Er bestaat ook zoiets als geschiedbeleving. Dat is riskanter werk, maar het heeft een legitieme plaats.

Waarom kozen de Duitsers in de dertiger jaren voor kanonnen en geweren i.p.v. brood en boter? Hoe is het mogelijk geweest, dat zoveel Duitsers zich in de tweede wereldoorlog in het barbarendom hebben laten meeslepen?

Algemene ontevredenheid onder de bevolking en het vage besef bij velen van dreigende gevaren (milieubederf, werkeloosheid e.a.) zijn gevaarlijk in een samenleving, die verkiezingen tegemoet gaat.

Scherpe kritiek op het gevoerde regeringsbeleid, krasse uitspraken en grootse beloften wekken dan bij velen sympathie.

Regeringspartijen zitten tamelijk sterk vast aan het gevoerde regeringsbeleid. Politici van deze partijen hebben altijd gematigde kritiek en vage beloften. Krasse uitspraken kan men verwachten van de oppositiepartijen. Men lette eens op de vele beloften die de heer Den Uyl in deze tijd doet. De gedurfde uitspraken van de PvdA-voorzitter André van der Louw over het kabinet-Biesheuvel liegen er niet om.

Dit komen wij ook bij de kleine partijen tegen. De voorzitter van de CPN verklaarde onlangs dat een progressieve regering alleen mogelijk is, als kommunisten en socialist samen gaan.

Uit de hoek van de SGP en het GPV wordt voortdurend gezegd, dat de christelijke partijen te weinig christelijk en te slap en te links zijn.

Men moet proberen deze zo gemakkelijk uitgesproken kritiek van partijen die geen regeringsverantwoordelijkheid dragen, naar waarde te schatten. Daarover de volgende keer.

VIERHOUTEN — D. W. L. MILO

Helderziendheid bij mensen

Destijds schreven we, dat dieren helderziend kunnen zijn. Onder dat verschijnsel verstonden we de eigenschap van dieren, om dingen, gebeurtenissen en personen waar te nemen alsof hun zintuigen waren gebruikt — maar zonder dat die zintuigen gebruikt waren. En bij die gelegenheid spraken we af, dat we ook eens over de helderziendheid bij mensen zouden spreken.

In de Bijbel, om daar veiligheidshalve maar mee te beginnen, komen we de helderziendheid bij mensen keer op keer tegen. De Heere bediende zich vele malen van dit menselijk vermogen, om zijn profeten zijn Woord bekend te maken. Dezelfde helderziendheid, welke Adam in staat stelde de eigenschappen van dieren te doorgronden en in een formule vast te leggen, werd ook na de zondeval dikwijls bij profeten en anderen aangetroffen. Bij de diverse hypothesen, welke tot verklaring van de Goddelijke inspiratie worden gehanteerd, behoort wellicht ook dit hoofdstuk.

Bekend is bijvoorbeeld de geschiedenis van Elisa. Toen een beul gestuurd werd om Elisa in naam des konings te onthoofden (2 Kon. 6:32) „zag” Elisa de man onderweg en „hoorde” de koning achter hem aankomen. Hij kon tijdig maatregelen nemen en de onthoofding ging niet door.

Dezelfde Elisa waarschuwde de koning van Israël herhaaldelijk voor de krijgslist van de koning van Aram. Het ging zover, dat Arams koning de verrader onder zijn officieren ging zoeken (2 Kon. 6:9-12). Maar die zeiden: het is Elisa; die deelt de woorden mee, welke u in uw slaapkamer spreekt!

Toen Elisa in het belegerde Dothan was ondergedoken en een krijgsmacht hem op de hielen zat, „zag” hij een leger van vurige paarden en wagens tot zijn bescherming. En op zijn gebed „zag” zijn knecht het ook, 2 Kon. 6:16, 17.

Een andere helderziende was Daniël. Toen de hoftovenaars, -waarzeggers en -chaldeëen de droom van Nebucadnezar niet konden noemen en uitleggen, deed Daniël het. Aan die uitlegging zouden de geleerden zich ook nog wel hebben gewaagd; maar Daniël wist de onbekende droom zelf te noemen en dat kon niemand hem nadoen. Daniël deed dat allerminst tot eigen meerdere glorie; integendeel hij wees er de koning nadrukkelijk op, dat de droom zowel als de uitlegging uit Gods hand komen: „Hij openbaart ondoorgrondelijke en verborgen dingen, Hij weet wat in het duister is”. En later: „niet door een wijsheid, die ik zou bezitten boven alle levenden”, Dan. 2:18-30.

U zou kunnen zeggen: het vermogen tot kijken is aan allen geschonken, maar de een ziet wat de ander voorbijziet, naardat de Heere ons oog er op doet vallen. Zo ook bij het onleesbare schrift onder Belsazar, 5:26. Daniël zei nuchter: „de openbaring is des Heeren”. En daar gingen de hof-tovenaars af.

Want „Chaldeëen” is een bijzondere naam. Het is geen beroepsnaam maar van huis uit een nationaliteit. En deze „Chaldeëen” waren een aparte kaste aan het hof, bestemd voor raadgeving en het ontwarren van knopen.

Uit de stad Ur-der-Chaldeëen is Abraham gekomen (Gen. 11:28); uit diezelfde volksgroep kwamen later de wijzen uit het Oosten, die helderziend de geboorte van een wereldvorst in de sterren hadden geschouwd.

Bij de zonen van Abraham, indirect ook Chaldeeën, kwam die helderziendheid herhaaldelijk voor. Om te beginnen Jacob. Toen deze de zonen van Jozef zegende verwisselde hij zijn handen op de hoofden van zijn kleinzonen. Jozef wilde hem corrigeren want de ogen van zijn vader waren „dof” van ouderdom, Gen. 48:14, 19. Maar Jacob zei: ik weet wel wat ik doe. Hij mocht dan staan hebben, maar bleef helderziende.

Nog duidelijker bleek dat in het volgende geval. Toen riep Jacob zijn twaalf zoons samen (49:1-28): „opdat ik u bekend make wat u in de toekomst zal wedervaren”, zei hij. En voor elk van hen had hij een helderziende voorspelling die in de toekomst vervuld is. Men zegt in zo'n geval wel, dat het hier om een helderziendheid gaat, welke aan sterfbedden verbonden is. En dat is niet fout gezegd. Misschien komen we op de parapsychologische verschijnselen bij sterfbedden wel eens terug; die hebben, vooral in christelijke kringen, veel bijgeloof veroorzaakt.

Ook Jacobs zoon Jozef gaf blijk van helderziende vermogens. Toen hij de tweede maal zijn broers op de proef stelde, door hun zijn zilveren beker mee te geven, zei hij: „is dit niet de beker, waaruit de onderkoning drinkt en door middel waarvan hij de toekomst voorspelt?” Het staat in Gen. 44:5. U kunt trouwens veilig aannemen, dat Jozef volledig in de wijsheid der Egyptenaren thuis was, zoals ook later Mozes „in de wijsheid der Egyptenaren” is opgevoed. Het staren in een drinkbeker, in een bol, een kristal, is nog altijd een middel om tot helderziendheid te komen.

De voorbeelden uit het oude testament geven een voldoende beeld van de helderziendheid. Het nieuwe testament behoeft niet te worden uitgeput. Neem voor uitzondering het geval van Paulus en de schipbreuk. Deze gaf tot in bijzonderheden aan, op welke wijze de redding bij Malta zou verlopen. U kunt aanvoelen de bijgelovige eerbied, welke de kapitein, de officier en de manschappen voor Paulus kregen.

Met die Bijbelse voorbeelden gaat het veelal om een bijzondere Godsopenbaring, waartoe de geschiedenis in de Bijbel staat opgetekend. Maar in diverse gevallen, als bij Jozefs beker, wordt de helderziendheid als een bijkomstigheid vermeld. We kunnen de helderziendheid dan ook moeilijk beperken tot een uitzonderlijke ingreep Gods, die slechts met de heilshistorie verband houdt. Integendeel (en de nederige uitspraak van Daniël schijnt ook in die richting te wijzen) gebruikte de Heere in bepaalde gevallen algemeen menselijke vermogens, die bij de meesten van ons na de zondeval onontwikkeld bleven. De helderziendheid is zo universeel en uit de profane geschiedenis zo algemeen bekend, dat vooral Bijbellezers er niet angstig tegenover moeten staan.

Er zijn weliswaar tal van mensen, bij wie dit vermogen moeilijk kan worden verwacht. Maar er zijn ook typen voor wie het bijna voor de hand ligt, dat zij hun elementaire vermogens ontwikkelen en gebruiken. Dat zijn de dichters bijvoorbeeld: de profeten en de zieners, ook van Jaag. De dichter Hennie Marsman schreef in vervoering enkele gedichten, die tesamen nauwkeurig zijn dood aanduiden: in volle zee, in de nacht, in een schip, onder vuurverschijnselen. Hij stierf in de Meidagen 1940 in een volbeladen schip, dat op weg naar Engeland door een torpedo werd getroffen. Ook de dichter P. C. Boutens gaf toekomstgeheimen bloot of zag verhoudingen liggen, die het verstand niet waarnam.

Tot die helderziendheid behoren vaak de mensen, die door aanleg en omstandigheden veel aan de eenzaamheid zijn overgelaten: schaapherders en zeelui bijvoorbeeld. Wiegen de Dromer uit Ulfers' Oostloorn was maar geen fantasiefiguur: onder de Saksers komt hij voor. De Schaapherder van Oltmans was meer dan een romanfiguur: een levensechte helderziende. En als u ooit Jac. Gazenbeek's Fluisteringen uit het Verleden mocht lezen,

komt u de Veluwse zieners tegen, die de veurgezichten aanschouwden: normale helderziendheidservaringen, die geromantiseerd en vertekend zijn door bijgelovige overlevering.

Blijft natuurlijk altijd de vraag: of een helderziende juiste voorspellingen doet, dan wel zich vergist of een bedrieger is. De Bijbel geeft een nuchtere norm voor de betrouwbaarheid van helderzienden: als hun woord uitkomt hebben ze de waarheid geschouwd, zo niet dan spreken ze zeker niet in Gods opdracht (Jer. 28:8, 9). Zo eenvoudig ligt het vandaag nog. Spreken ze dingen die overeenkomen met Gods Woord — dan kunt u niet aan ze voorbijgaan. Schuiven ze echter Gods Woord terzijde — dan doet u goed die helderzienden terzijde te schuiven. Uw ervaringen met helderzienden mogen nooit gaan ten koste van uw vertrouwen in de Schepper van alle zienlijke en onzienlijke dingen.

En dan nog wat kleingood uit de grote voorraad. Eerst de al eerder genoemde dame, die bij ons thuis een stuk touw uit een handtas haalde, hoewel ze daarvoor pertinent naar een kast was verwezen. — Een chemicus, die de formule voor een onwaarschijnlijke molecuul vond, toen hij drie slangen „zag”, die elkaar in de staart vasthielden. — Paulus, die een vragende Macedonische man „zag”, en daaruit concludeerde dat hem „een deur geopend werd”. — In mijn bezit is een kerboekje met gouden slot, waarvan ik vooraf het bestaan niet vermoedde, totdat een helderziende er mij op attent maakte en bevestigde: dat het aan mijn overgrootvader had behoord!

Aparte vermelding verdient het gebruik dat van helderziendheid wordt gemaakt, om vermisten of misdadigers op te sporen. In tal van droevige vermissingen heeft een helderziende de oplossing gebracht, waardoor de spanning van wanhopige ouders werd omgezet in zekerheid. De naam van Gerard Croiset uit Utrecht is u bekend; vooral voor gezochte kinderen wordt hij graag geraadpleegd. Ook hebben helderzienden in tal van gevallen onder een aantal onschuldige verdachten de schuldige kunnen aanwijzen, of de identiteit van de schuldige kunnen aangeven. Weliswaar geldt zulk een aanwijzing voor de rechter niet als bewijs (evenmin als de aanwijzing door een speurhond) maar het bekort de weg naar de bewijsvoering meestal aanzienlijk. In onze omgeving woont een helderziende, die zich op vermiste en gestolen huisdieren specialiseerde. Ze staan allemaal samen niet ver van Jozef af, die met de hulp van zijn beker de toekomst „zag”; en vermoedelijk zijn ze minder gevaarlijk en meer praktisch dan toekomstvoorspellers. Terwijl dit artikel geschreven wordt loopt er een aantal telefoongesprekken over een vermiste hond, wiens eigenaars al een week wakker liggen van spanning; toevallig zag ik gisteren de hond in levende lijve, vandaag „ziet” de helderziende hem; samen hopen wij de zaak te klaren.

Wat doen we nu met die gave?

Steeds bedenken dat reeds velen gevallen zijn, doordat ze de helderziendheid misbruikten om de Heere te slim af te zijn. Gewone afgoderij. Net zo erg als gelddorst. Want voor alle dingen moeten we ons houden aan het Woord — de enige norm voor ons handelen.

Daarnaast echter moeten we een helderziende waarschuwing nooit in de wind slaan, wanneer die tot ons komt. Verschillende mensen zijn voor een vliegtuig- of treinramp bewaard door een waarschuwing. Maar wel altijd nagaan of het nodig en verantwoord is, de mening van een helderziende te vragen. Het is geen spelletje: er zijn risico's.

En wanneer u zelf die gave ontvangen hebt? Toen ik eens in kleine kring een causerie over dit onderwerp hield, bleek een der aanwezigen (een ouderling uit een onzer kerken) spontaan helderziend te wezen. U kunt er dus zó tegen aanlopen.

Over het algemeen zijn deze mensen zelden blij met hun vermogens. Ze krijgen vaak meer te dragen dan hun lief is — hoewel daar natuurlijk ook veel arbeidsvreugde en dankbaarheid uit voortkomt. Maar zo is het met alle talenten: elke gave is tevens opgave.

INGEZONDEN

SCHERPERE KOERS BIJ „NED. DAGBLAD”

Evenals in vorige jaren werd door het bestuur van de „Ver. van Gereformeerd-vrijgemaakte Onderwijzers en Leraren in Nederland” een advertentie aan het „Ned. Dagblad” aangeboden om de leden voor de jaarvergadering uit te nodigen. Als reactie ontvingen we (in tegenstelling met de houding van het Gezinsblad in vorige jaren) het volgende antwoord:

„Uw advertentie-opdracht voor zaterdag 23 sept. a.s. kwam in ons bezit. Tot onze spijt zien wij ons genoodzaakt U mee te delen, dat wij Uw verzoek om plaatsing daarvan niet kunnen inwilligen, aangezien wij van mening zijn dat de vergadering die door U wordt aangekondigd de opbouw van het Gereformeerde leven niet ten goede komt.”

Hoogachtend,
NEDERLANDS DAGBLAD
Geref. Gezinsblad
handtekening onleesbaar

Als antwoord leek mij het 't meest juist het volgende te schrijven:

Aan het „Ned. Dagblad”
eindred. P. JONGELING
Postbus 241
Amersfoort

L.S.,

Omdat we als bestuur niet dagelijks vergaderen, ontvangt U voorlopig een persoonlijke reactie. Uw antwoord van 21 september was uitermate teleurstellend. Niet in de eerste plaats vanwege uw weigering (om onze advertentie te plaatsen) op zichzelf, zelfs niet in de eerste plaats vanwege het beledigend karakter dat uw houding heeft t.a.v. de in de U toegezonden advertentie aangekondigde SPREKER, voor deze vergadering de Weled. Heer P. Kuyt, rector der Reformatorische P.A. „De Driestar” te Gouda, en ook niet vanwege uw beschuldiging dat onze vergadering de opbouw van het Gereformeerde leven niet ten goede zou (kunnen) komen, maarrrrr... wèl vanwege het feit, dat U ZONDER ENIG BEWIJS (!) vooraf reeds meent, zo'n beschuldiging te mogen uiten, en óók dáármee in overeenstemming meent te mogen handelen. Deze ONBEWEZEN beschuldiging is in feite niet alleen ONbroederlijk jegens die leden van ons, waarmee U nog in één Kerkgemeenschap samenwoont, maar deze ONBEWEZEN beschuldiging is ook in strijd met de Belijdenis.

Gelukkig voor ons is het in deze kwestie, dat onbewezen beschuldigingen nimmer het ergste zijn voor degenen die belasterd worden, maar altijd wèl voor de lasteraár, die de misdaad bedrijft, want we hebben toch niet uitsluitend met mensen te doen!!!

Hoogachtend: J. H. Brink
(secretaris V.G.O.I.)

P.S. Ik acht mij verplicht deze zaak te publiceren.

EEN GOEDE JAARVERGADERING

Op zaterdag 30 september mocht de vereniging van Gereformeerd-vrijgemaakte Onderwijzers en -Leraren in Nederland weer haar jaarvergadering houden in hotel MONEPOLE te Amersfoort.

Het zeer goede van deze jaarvergadering was meer gelegen in hetgeen geboden werd, dan in het aantal aanwezigen, want van de leden ontbraken er nogal wat.

Uit het jaarverslag van de secretaris bleek, dat het „Geref. Schoolblad” het afgelopen jaar weer geregeld verscheen, en dat met de Ver. van Chr. Onderwijzers, die zich wenst te houden aan de Schrift en de Belijdenis, zeer goede contacten tot stand kwamen.

Als vijfde bestuurslid werd de heer Van Duinen uit Rotterdam gekozen. Ds P. K. Keizer drong er op aan, de wanbetalers tot betalen van hun achterstallige contributie te bewegen door hen persoonlijk op te zoeken of anders schriftelijk aan te manen. De suggestie van de heer Werkman op een zg. „koppelblad” met „De School met de Bijbel” over te gaan, werd (voorlopig) nog niet noodzakelijk geacht. Besloten werd het verenigingsorgaan uit economische overwegingen voortaan in offsetdruk te laten verschijnen.

De contributie werd op f. 40,— per jaar gesteld, en het abonnementsgeld op f. 7,50 per jaar (voortaan ook te betalen door de gepensioneerde leden). De voorzitter wees met klem op de wenselijkheid zo veel mogelijk met andere Gereformeerde organisaties samen te werken.

Verwording

In de middagvergadering sprak de heer P. Kuyt, rector van de P.A. „De Driestar” te Gouda. In een zeer indringend betoog zette de heer Kuyt duidelijk uiteen wat voor verschrikkelijke veranderingen in deze tijd bij het onderwijs bezig zijn zich te voltrekken. In dit verband noemde hij de totstandkoming van de Centrale Commissie voor Overleg in Onderwijszaken (waar de Gereformeerde organisaties tot nu toe buiten gehouden werden), de middenschool (waarvan men ten onrechte zo veel verwachting heeft), de sexuele opvoeding, het Jena-plan en de individualisering.

Aanpassing

Men vindt, aldus de heer Kuyt, dat het onderwijs moet worden aangepast aan de moderne maatschappij, want in de moderne maatschappij gaat het ook allemaal heel anders toe dan vroeger. Daar gaat het tegenwoordig steeds meer om het materiële, om de prestatie, waarbij de **persoon** van de mens steeds meer wordt uitgeschakeld. De leerlingen moeten volgens de moderne opvattingen niet meer weten, niet meer kennen en geen inzicht meer verwerven, want zij moeten in de maatschappij niet meer met een persoonlijke overtuiging aankomen, en helemaal niet meer met een overtuiging, die op de Bijbel gegrond is. Ook wil men dat in de maatschappij niet meer gerekend wordt met de relatie tussen God en mens, en ook niet meer met de relatie tussen ouders en kind. **Gods Woord spreekt echter van gezag en gehoorzaamheid, recht en plicht, vermogen en ontvankelijkheid. Bij vele moderne onderwijsmethoden komen de kinderen van de ene momentele situatie in die van de andere. Dit werkt frustrerend en veroorzaakt daardoor agressie. In plaats van de kinderen bij de ene actualiteit na de andere te betrekken, dient men de kinderen te onderwijzen in een sfeer van rust.**

Geen doelstelling

Het is niet goed steeds weer te vragen naar de **doelstelling** van het Christelijk onderwijs. De

doelstellingsvraag past in de sfeer van het pragmatisme. Wij doen beter te spreken van onze **opdracht**. We zullen terug moeten naar de Bijbel, het zo praktische boek. We moeten ook weer terug naar een Bijbels **spraakgebruik**. Dan komen we weer terecht bij **gezag, orde, tucht, gehoorzaamheid, verzoening en vergeving**. Dan komen we heel Bijbels ook weer terug bij het aanbrenge van bekwaamheden, de bereidheid, de juiste gezindheid, en het hebben van goede voornemens, aldus de heer Kuyt. In 2 Cor. 3:15 schrijft Paulus over het bekwaammaken, in Titus 3:1 over het bereid zijn, en in Ruth 1:8 wordt over een vast voornemen geschreven (zie oude vertaling!).

Onze opdracht

De grote vraag is steeds weer: „Wordt door onze opvoeding de gezindheid aangekweekt, die de Heere van ons eist?” **Deze gezindheid regelt ons leven en bepaalt de waarde van de mens in kerk, gezin, staat en maatschappij. Zij wordt in de grond der zaak bepaald door de liefde!** We dienen ons telkens weer af te vragen: **„Ben ik bekwaam tot de dienst des Heeren?” „Hoe is mijn gezindheid?”**

De heer Kuyt zei bij de discussie nog, dat we — zo lang het nog kan — onze kinderen zoveel mogelijk op sleutelposten moeten zien te krijgen, omdat — wie weet — God hen misschien (evenals eens Daniël) nog eens zal willen gebruiken om nog veel ten goede te keren. De tijd waarin wij leven, geeft voor een Christen niet veel blijdschap. Velen in de scholen verliezen zelfs het geloofsaspect uit het oog.

Bij de bespreking kwam als verrassing aan het licht, dat de heer P. Kuyt zelf voor het voortgezet onderwijs een methode voor de Bijbelse Geschiedenis schreef. De heer J. L. Struik, de voorzitter van de vereniging verklaarde tijdens de bespreking het in alles van A tot Z met de heer Kuyt eens te zijn.

Nood der christenheid

De heer Van Grootheest wees er op, dat we betreffende het godsdienstige leven overall om ons heen een benauwende achteruitgang zien. Het lijkt erop, dat de HEERE zich in deze tijd verbergt.

Ons volk heeft weer bezinning en wederkeer tot de HEERE nodig. De heer Van Grootheest verklaarde blij te zijn met de Reformatorische Bijbelschool in Rotterdam. „De nood der Christenheid in deze tijd moet”, zo besloot de heer Van Grootheest, „meer beseft worden”.

Boekbespreking

Dr Francis A. Schaeffer „De dood over de stad”
Uitgave Buijten en Schipperheijn,
Amsterdam 1971.

Het is niet zo gemakkelijk een bespreking te geven van het bovengenoemde boek. Er zijn boeken en boeken. Boeken, die je met belangstelling leest en je verder niet veel doet. Er zijn ook boeken die je aanspreken, je aangrijpen. Tot deze categorie behoort dit werk van de stichter van de L'ABRI-Fellowship.

Het zal hen die iets weten over het werk van L'ABRI niet verbazen als ik vertel dat er in dit geschrift ingegaan wordt op de tijd, waarin wij leven in het licht van de H. Schrift.

Calvijn begint zijn institutie met deze zin: „Nagenoeg de ganse hoofdinhoud van onze wijsheid, die verdient voor de ware en hechte wijsheid gehouden te worden, bestaat uit twee delen, de kennis van God en de kennis van ons zelf”. Aan deze zin mag inderdaad tegenwoordig wel toegevoegd worden: en de kennis van de tijd, waarin wij leven.

Waarom is dit zo noodzakelijk?

Omdat de huidige generatie een verandering meemaakt — in een zeer korte tijd — die diep ingrijpend is. Dat kunnen en mogen we niet uit de weg gaan. Spraken en schreven de Reformatoren voor mensen, die veelal bekend waren met het Evangelie, hoe verbasterd vaak ook, dat is nu niet meer het geval. Wij leven in de nachtelijke wereld. De overgang van de Middeleeuwen naar een nieuwe tijd was groot. De overgang die wij beleven is zeker niet minder groot.

Daardoor is de taak van de christen moeilijker. Moeilijker in die zin dat hij zich verstandelijk meer moet inspannen. De Bijbel is veelal weer onbekend, al is hij wijd verbreid. Zonde, schuld, rechtvaardiging etc. zijn allemaal „termen” die onbekend zijn geworden in de Bijbelse betekenis van het woord.

Dr Schaeffer en L'ABRI willen geen enkel modern probleem uit de weg gaan. Maar hij wil ook geen stap zetten zonder de Bijbel. Dat maakt dit boek dan ook zo aangrijpend.

De nood van de wereld wordt getekend. De

nood van een versteende orthodoxie niet minder. Aan de hand van Jeremia en Paulus wordt ons gezegd wie wij zijn, in welke situatie wij leven. En ook: wat het antwoord is op alle vragen.

De schrijver vermeldt terecht, zoals ook Calvijn dat deed, dat de brief aan de Romeinen de sleutel is tot het verstaan van heel de H. Schrift. Alleen dr Schaeffer zegt het van de hoofdstukken 1 tot en met 8 (blz. 62). Calvijn zegt het van heel de brief. Ik meen dat Calvijn gelijk heeft. In hoofdstuk 9 begint hij niet aan iets nieuws. Als men bij hoofdstuk 8 ophoudt schuift men Israël uit het blikveld. Dat kan niet.

Voor de hoofdstukken 1 en 2 krijgen veel aandacht. Terecht. Omdat daarin niet alleen de wereld van Paulus wordt beschreven en beoordeeld. Maar ook de onze. Ze lijken op elkaar als twee druppels water. De Bijbel is er echt voor alle tijden.

Dr Schaeffer legt er de nadruk op dat als er werkelijke reformatie en réveil wil komen, wij de moed moeten hebben, als Paulus, de zonde te noemen. Ook tegenover hen, die de Bijbel niet meer kennen of de sleutel tot het begrijpen zijn kwijt geraakt, hetzij door vrijzinnigheid hetzij door koude orthodoxie.

Het onbekend zijn van de moderne mens, die van de Bijbel geen weet meer heeft, heeft zijn consequenties in de methode van de prediking. Het kan nodig zijn .. het voorbeeld is van dr Schaeffer — om in een gesprek van een uur zeg maar drie kwartier te besteden om de ander duidelijk te maken dat hij „dood” is. Want pas als iemand begrijpt dat hij verloren is in zich zelf is er de weg voor het luisteren naar het positieve. Het Evangelie is immers de blijde boodschap van de vergeving der zonden. Met nadruk op alle woorden.

Het spreken tot hen die de Bijbel kennen kan een andere methode geven, al blijft de inhoud gelijk. Dat maakt dr Schaeffer duidelijk aan de voorbeelden van Paulus' spreken in de synagogen en zijn spreken tot de heidenen en aan het spreken van Jeremia, die de dood over de stad Gods moest aankondigen.

Het is vanzelfsprekend dat in het licht van Rom. 1 en 2 en van de profetie van Jeremia de nood van de kerk en wereld wordt getekend.

De mens is religieus en intellectueel, dwaas. Deze cultuur ligt daarom onder de toorn Gods. God is weggedaan. Toen zijn de afgoden met

drommen binnen gekomen: schoonheid, filosofie, relativisme, verschillende soorten van totalitair denken en handelen, sex in plaats van liefde. En afgoden bedriegen. Je komt er beschaamd mee uit.

Geen „harde” houding wordt door dr Schaeffer gepropageerd. Onze houding moet die zijn van de wenende profeet, Jeremia. Wie het verdriet niet kent over situatie van kerk en wereld, kan niet goed spreken tegen wie ook. Goede voorbeelden van die niet harde houding is het schrijven van dr Schaeffer over homofilie (82, 83), over horizontalisme en verticalisme (95).

Gelukkelijk geeft hij ook niet de schuld aan de jeugd. „Wij zijn de vaders”. De situatie, waarin wij leven is niet op rekening van de jeugd te schuiven, want zij hebben die situatie niet gemaakt.

Het valt me vaak op hoe het begin van Psalm 78 verkeerd gebruikt wordt. Gods grote daden moeten verteld worden opdat de jeugd niet zou handelen als hun voorvaderen. Dat is de boodschap. Niet omgekeerd.

Enkele kritische kanttekeningen wil ik alleen maar noemen. Het gebruik van het woord revolutie voor de verandering, die plaats moet vinden in de kerk. Ook het spreken van Gods karakter spreekt me niet aan. Een karakter kan veranderen. God niet. Het is beter te spreken over Zijn deugden. Hij wordt altijd door al Zijn deugden aangespoord.

Het werk van L'ABRI dient gesteund te worden. Een merkwaardig einde voor een boekbespreking: Het gironummer van de Stichting L'ABRI-Nederland te Diemen is 2069742.

Amelink

KERKNIEUWS

EEN BELANGRIJKE PREDIKANTENCONFERENTIE

Op maandag 6 november a.s. wordt op initiatief van het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Ned. Herv. Kerk een conferentie gehouden in De Blye Werelt te Lunteren. Deze conferentie is bedoeld voor alle predikanten van de Gereformeerde Gezindte. Het doel van deze predikantenconferentie is, dat men zich nader bezint op de kerkelijke, geestelijke en theologische situatie van deze tijd. Hoewel de uitnodigingen gericht zijn aan predikanten van de Gereformeerde Gezindte, in zo breed mogelijke zin, zijn ook andere predikanten hartelijk welkom.

Er zullen op deze conferentie drie sprekers het woord voeren. De vergadering begint om 10.00 uur en als eerste refereert **ds C. den Boer**, Hervormd predikant te Wageningen, over het thema: „Niet gelijkvormig aan de wereld”. Een half uur later zal de Christ. Gereformeerde **prof. dr W. H. Velema** uit Ugchelen spreken over „Verscheidenheid van gaven” en tegen 11.45 uur is het woord aan **drs A. Vergunst**, predikant van de Gereformeerde Gemeente te Veen. Zijn onderwerp luidt: „Eén lichaam, elkaars leden”.

De middagvergadering vangt om 14.00 uur aan. Een Engelse gastpredikant zal het woord voeren en daarna zal men in groepen gaan discussiëren over de drie gehouden referaten. De drie sprekers nemen daarna zitting in een forum. Dit forumgesprek wordt na de avondmaaltijd voortgezet en tegen omstreeks 20.15 uur hoopt men de conferentie te kunnen beëindigen.

Predikanten, die deze dag in De Blye Werelt willen bijwonen, moeten zich vóór 28 oktober a.s. opgeven bij ir. J. van der Graaf, Van Hogendorpplan 50 te Huizen (N.-H.), tel. 02152-4199. De kosten voor twee maaltijden en enkele consumpties bedragen, dank zij een subsidie van de Geref. Bond, slechts vijftien gulden per persoon, te voldoen op de conferentiedag.

Ter voorbereiding op deze conferentie kan men de serie van tien artikelen over de Gereformeerde gezindte lezen, die gepubliceerd is in het orgaan van de Geref. Bond, de Waarheidsvriend. Binnenkort zullen deze artikelen gebundeld verschijnen onder de titel „Tien keer Gereformerd. Ze werden geschreven door een tiental vertegenwoordigers van verschillende groeperingen uit de „Geref. Gezindte”.

Ik hoop vurig dat veel predikanten deze conferentie zullen bezoeken. Het is in onze tijd meer dan ooit nodig dat zij die nog van harte de re-

formatoische confessies aanvaarden elkaar vinden. Er is in dit opzicht, Gode zij dank, iets aan het groeien. Laten we alles doen om deze groei te bevorderen!

ZENDELING DS R. KEESBERG TERUG IN HOLLAND

Begroet door een groot aantal familieleden kwam zaterdagmorgen, 23 sept., om 8 uur in de vroege morgen ds en mevrouw Keesenberg uit Vrijheid (Natal) Zuid-Afrika op Schiphol aan na een afwezigheid van 4½ jaar op het zendingsveld. De beide Geref. predikanten van Leerdam, ds P. Veldstra en ds W. Vis en twee leden van de kerkeraad waren mede ter begroeting aanwezig. Het duurde vrij lang voor de bagage werd vrij gegeven in verband met de huidige scherpe controle die op de vlieghaven plaats vond.

Na deze vertraging kon de reis naar Leerdam aanvangen, waar ds en mevrouw Keesenberg in de J. A. Burgersstraat 8 hun tijdelijke home hebben gevonden, gedurende hun ca. 5 maanden durende vakantie in Holland.

Maandag werd in de Geref. Kerk op de Hoogstraat een speciale begroetingsavond gehouden, waarvoor niet alleen uit Leerdam, maar ook uit vele andere gemeenten grote belangstelling bestond. Ds W. Vis had de leiding. In zijn openingswoord kon hij vele afgevaardigden welkom heten, niet alleen uit het rayon Leerdam maar ook uit gemeenten ver daar buiten. Allereerst natuurlijk een hartelijk welkom aan ds en mevrouw Keesenberg, die sinds 18 maart 1968 voor de kerk van Leerdam naar het zendingssterrein in Natal vertrokken waren. Ds Keesenberg werkt samen met ds Kurpershoek van Haarlem op dat zendingsveld en heeft daar sindsdien veel vrucht op zijn arbeid mogen beleven.

Voor deze begroetingsavond was een uitgebreid programma samengesteld met zang, muziek, declamatie en voordracht. Het zangkoor „Com nu met Sangh” o.l.v. de heer A. Sprong heeft daarin een zeer verdienstelijke bijdrage geleverd en trompettist Henk den Uyl kwam niet alleen als solist voor het voetlicht maar begeleidde samen met Geert Klijn ook zeer verdienstelijk de zang, zowel die van het koor als de samenzang van de aanwezigen. Er was een gevarieerd programma samengesteld waarin de vrolijke noot niet vergeten was. Hettie Stek en Kees den Uyl wisten de lachers met hun amuseante declamaties op hun hand te krijgen en Arend Sprong kreeg alle aandacht voor zijn solozang.

Zending Keesenberg werd namens de geref. jeugd bij monde van Jan de Wit een doopvont aangeboden ten gebroeders op het zendingsveld. Het doopvont was ontworpen en vervaardigd door koster G. van Weenen, die met dit werkstuk ieders bewondering oogstte. Het programma werd verschillende malen onderbroken om, onder het genot van „koffie met koek” ieder in de gelegenheid te stellen persoonlijk kennis te maken met ds en mevrouw Keesenberg. Ds Kee-

senberg heeft alle medewerkers hartelijk bedankt voor de spontane wijze, waarop zijn gezin hier in Leerdam is welkom geheten. Met ontroering heeft hij afscheid moeten nemen van zijn 4 gemeenten in Afrika doch het medeleven van Holland heeft hem eveneens zeer ontroerd. Staande de vergadering werd door een gever, die onbekend wenste te blijven, een bedrag van f 1.000,— aangeboden, te bestemmen voor de helft voor het zendingswerk, voor de helft voor BIZA (Barmhartigheidswerk in Zuid-Afrika). Deze gift kwam van buiten Leerdam, maar een broeder en zuster uit Leerdam schonken ook een bedrag van f 100,—, voor hetzelfde doel. Een bekende firma uit Leerdam zegde, tegen het vertrek van ds Keesenberg, een hoeveelheid landbouwzaden toe ter waarde van f 100,—. Dat al deze goede gaven op prijs werden gesteld door het zendingspaar, laat zich begrijpen.

Ds P. Veldstra sprak een kort slotwoord aan deze zeer geslaagde begroetingsavond, liet zingen Ps. 150 vers 1, 2 en 3 en besloot met dankgebed.

ADRESSEN

Doesburg — Adres kerkeraad: A. L. P. Rietberg, Adm. Helfrichlaan 58, Dieren, Tel. 08330-4887.

Psalm 27 : 7 (oude berijming)

Het behaagde de Here, voor ons nog onverwacht, tot Zich te nemen mijn lieve man, onze zorgzame vader en grootvader

WILLEM BEUDEKER

Ridder in de Orde van Oranje-Nassau

in de ouderdom van 73 jaar.

- Amsterdam,
  - J. W. Beudeker-Westerling
  - A. Beudeker
- Arnhem,
  - A. H. Cornelissen-Beudeker
  - H. Cornelissen
- Utrecht,
  - W. Beudeker
  - M. Beudeker-Buistra
- Leusden,
  - D. Beudeker
  - W. Beudeker-Haan
  - en kleinkinderen

Amsterdam, 14 oktober 1972
Kribbestraat 37-II

De begrafenis heeft plaatsgevonden op de begraafplaats „Zongvlied” aan de Amsteldijk.

GOED NIEUWS!

In de reeks „DE VOORZEIDE LEER” verscheen:

Ds. C. VONK, JOZUA

360 bladzijden, in fraaie stempelband met goudtitel Prijs f 35,00
(Bestellingen vóór 1 januari 1973 en gelijktijdige betaling nog voor f. 29,50)

Thans leverbaar de delen:	In voorbereiding of ter perse:
Ds. C. Vonk:	Ds. C. Vonk, Richteren f 35,00 °)
Inleiding - Genesis - Exodus f 23,50	Ds. F. v. Deursen,
Levitikus f 31,00	De Psalmen (I) f 35,00 °)
Numeri - Deuteronomium f 36,50	De Psalmen (II) f 35,00 °)
Jozua f 35,00 °)	
°) Bij vooruitbestelling en betaling f 29,50.	

„... dat wij het een zegen vinden dat deze veelszins unieke Schriftverklaring in deze tijd verschijnen kan. Zij geeft geen stenen voor brood. Ongeloofstaal wordt vierkant weerstaan, zoals u bijv. lezen zult in de verklaring van het boek Jozua over de val van de muren van Jericho en over de zonnestilstand te Gibeon.”

„Deze boeken leren de Schrift verstaan, geven inzicht en doorzicht.”
(Stichting Steunfonds „De Voorzeide Leer”)

Volledige prospectus op aanvraag.

Firma Wesdijk, Liebeek en Hooijmeijer

SINGEL 55 — BARENDRECHT — GIRO 216828

Redactieleden	Adres van de Redactie	Geref. Persvereniging „Opbouw”	Advertenties en druk	Abonnementenadministratie
Ds H. Amelink	Ds H. Amelink,	secr.-penningmeester:	Drukkerij	Rotterdamse Rijnweg
Drs H. de Jong	Waal 5, Langerak, Z.H.	W. Kaper,	„Steenbergen”,	174, Rotterdam-8
D. W. L. Milo	Tel. 0 1843 - 232	v. Lynden v. Sanden-	Slotlaan 220, Zeist.	
Prof. C. Veenhof		burglaan 16, Utrecht.	Tel. 0 3404 - 12452	
Ds G. Visee		Tel. 030711450.		
Drs H. E. S. Woldring		Giro 448367	Abonnementsprijs: f 20,— per jaar (bij vooruitbetaling)	
			Buitenland: Europa en zeepost f 30,— - Luchtpost f 50,—	